

Vläicht vergiess, datt...

...viri **50 Joer knapps een dru geduecht huet**, wéi et ëm eis Sprooch ‚als sollech/comme telle‘ gestan huet, also ausser enger butzeger ‚Literaturchen‘;

...deemools zënter Joer an Dag un engem **Dictionnaire** geschaft ginn ass ... vun deem ower leider knapps een eppes gewosst huet, deen net mat der Saach selwer ze dinn hat;

...**eist Sproochegesetz (1984)** zugudderlescht en Erfolleg vun der Actioun-Lëtzebuergesch war ... déi ower emol d'éischt zerguttst dofir ‚geschleeft‘ ginn ass;

...déi **däitschsproocheg TV** ferm amgang war, dat kleespart Identitätsstéck Lëtzebuergesch ze iwwerdubberen, quasi ze ersefen;

...et knapps engem agefal ass, **privat e Wuert op Lëtzebuergesch** ze schreiwen; emol keng Neijooschkaart, e Wuert aus der Vakanz oder eng Gratulatioun;

...et virun 1971 nach net emol 1 Prozentlëtzebuergesch Familljenannoncen a Reklamme guff; haut iwwer 90 Prozent ... wéi ass dat da ‚komm a gaang‘?;

...zwar **Lëtzebuergesch als Schoulfach** op der Zensur gestan huet, mä kee Buch do war, fir et an der Schoul ze maachen; e Witz fir op ‚Schilda!‘;

...een ëmsooss gesicht huet, wéi dat **„Troine, Clemency, Tarchamps/Urspelt asw.“** dann an eiser Sprooch giff heeschen;

...een an der **„rue Notre-Dame“** gestan huet, an no der ‚Enneschtgaass‘ gefrot huet; ... mir äis 1941 **mat eiser Sprooch géint d’Nazi-Fatzerte gewiert** haten ... an näischt nom Krich an deem Schwonk geschitt ass;

...et **och haut op kee Fall mat ‚Literatur‘ duergeet**, fir dem Lëtzebuergesch an d’Been ze hëllef, drop ze bleiwen ... a weiderzecommen;

...eis Sprooch am Fong keng Plaz vis-à-vis vum Däitschen **an der Kierch** hat;

...et **net een eenzegt Uertschafts- oder Stroosseschëld** op Lëtzebuergesch guff;

...eis Sprooch **um UKW-Radio** no an no ëmmer méi an d’Labberänte komm ass;

...**d’Chamberblietchen** op Däitsch war, obschonns dees do kee Wuert geschwat guff;

...zënter de véierzeger Joeren **an der Verfassung** gestan huet, *l’emploi des langues sera réglé par la loi* ... ‚Lëtzebuergesch‘ guff net ernimmt, an et ass bis ronn 40 Joer duerno kee Méckepippi driwwer geschitt;

...eis Sprooch dat bescht Mëttel ass, **fir d’Integratioun vu Leit aus enger Dose verschiddenen anere Sproochen**;

...d’Lëtzebuergesch **eng Chance** ass, fir ewell mat 7 Joer mussen an d’Däitscht an d’Franséisch eranzegoen;

...bis elo nach net dru geduecht ginn ass, fir e **Spezialcours Lëtzebuergesch fir Mikros- an Internetjournalisten** opzebauen;

...den Internet eng formidabel **Chance fir dat geschriwwent Lëtzebuergesch** ass ... och, wann do mat Fale muss goe geléiert ginn;

...eis Sprooch sech ganz wäit vun deem ewechgemaach huet, wat ee gemenkerhand ënner **‚Dialekt‘** versteet (*ce dialecte qui a réussi*).

...Dausende vu Lëtzebuergesch **e ganz ‚friemen‘ Numm hunn (deen äis emol ni opgefall ass)**, ower **100 Prozent flott Lëtzebuergesch** schwätzen ... an dat zënter 5 Generatiounen!

...mir’ 1976 déi **éischt allgemeng Lëtzebuergesch Course** an der Ex-Europaschoul um Lampertsbiérg ageféiert a gehal hunn; mir guffen esouguer dofir veruuzt ... haut ass et souguer Universitätsfach!;

...mir äis ‚net ginn‘, **esou laang** (wéi am ale Sproch) **eng Kniddel am Dëppen ass**;

...mir’ den anere Mount un déi **250. Nummer vun der KLACK** an der Zeitungspress kommen;

...an un **dee 500. Artikel fir/iwwer eis Sprooch um Internet (rtl.lu>Kultur> Eis Sprooch)**;

...**an, an, an: Abeejo!**

vum Lex Roth

1984 ... jo, an?

Et ass eng Grimmelche lëschtteg, ower ‚1984‘ heescht och een immens bekannte Roman, an deem de George Orwell **1949 propheetzeit huet, wat – 35 Joer duerno – ‚lass‘ wier**. Hien hat zesoen an allem recht. Haut lauert de ‚Big Brother‘ net nëmmen zesoen iwwerall; mir lafen esouguer an der Täsch mat deem Kauzekapp doruechter. Et dauert net méi laang, da wäerte mir och net méi anonym duerch d’Stad trëppelen, ouni eenzel an enger ‚crowd‘ erfaasst a vläicht verrodde ze ginn ... China! Vun all deem ‚Cybergehäck-Krich‘ emol net ze schwätzen.

1984? Do war dach och eppes am Grand-Duché lass. An haut sinn et domat genee 35 Joer, datt eppes geschitt ass, wat praktesch 40 Joer laang verluppt gi war. Dat konnt deen Orwell natierlech net wëssen, gelldir. Et war jo och net esou wichtig ... op d’mannst fir all déi aner ... bis op d’Lëtzebuergesch. **Ower mengt jo nëmmen net, dat Gesetz, dat de 24. Februar 1984 ënnerschriwwen guff, wier iwwerall gutt ukomm**; et guffen der esouguer, deenen deen ‚nationalistesche Fanatismus‘ eropgestouss huet ... emol net deer Allermannster!

Ee vun hinnen, e fläissegen a kompetenten, ower verknautschte Professor huet gesot a geschriwwen, **en ‚Dialekt‘ giff net an e Gesetz gehéieren** a soll souwisou virun allem mëndlech bleiwen ... wat dann ower 100 Prozent géint seng 2 monumental Bänn iwwer d’Lëtzebuergesch Literatur geschwat huet. D’Fro vun Dialekt/Sprooch ass vu weltbekannte Linguisten (z. B. Claude Hagège an Henriette Walther) einfach op **de griichesche Begrëff vu Sprooch = Idiom vereinfacht** ginn.

En aneren – gudden Auteur, mä queesche Mupples! – huet mir an d’Gesicht gesot: **„Elo hues du däi Gesetz jo; dann ass d’Banannerepublik fäerdeg.“** Him hat ech geäntwert, hie giff engagiert, fir d’Banannen ze plécken a riichtzebéien. Wéi heescht et am Sproch: *Eiser Härgott huet vill Kaschtgänger, ower keng, déi näischt iessen* ... Et deet mir ower nach haut net wéi, datt hie vu ‚mengem‘ Gesetz geschwat hat; ech bleiwen esouguer houfreg drop!

Wéi mir de Plang fir d’Gesetz, de ‚projet de loi‘ am deemolege ‚Bâloise-Gebai‘ bei deer Aler Bréck geschriwwen hunn, hat de President a Jurist Raymond Weiler heinsdo seng bor Méi, déi verschidde Meenungen op ee Leescht ze kréien, an de Sekretär Emmanuel Servais hat säi Krämpes domat ... ower d’Saach gong hire gudder Wee. Meng perséinlech **bescht Stäip war de gudder Frënd an Tophistoriker Gilbert Trausch** ... well dem ‚Gil‘ säi Wuert huet ëmmer duebel gezielt!

Et kënt ee bal soen, da wiere ‚mir‘ Orwellercher gewiescht: 25 Joer duerno sot deeselwechte Knadder-Proff bei engem ‚Italiéiner‘ zu menger Frächen, si soll mech gutt versueren, well ech giff nach gebraucht, abeejo! Wier hien dach nach do, fir ze gesinn, wat fir ‚Spréng‘ eis Sprooch just an de leschte 35 Joer op all Fassong gemaach huet!

Äis bleibt elo en Teimer voll Aarbecht, fir dat Stéck Heemechtssprooch op all Manéier auszebauen an ‚an der Riicht‘ ze halen. Mir brauchen et net onbedéngt mat deenen anere ‚petites langues‘ aus der EU ze vergläichen. Eis Sprooch gëtt vu méi Leit geschwat wéi dat Islännescht, dat irlännescht Gäelescht oder dat Maltesesch ... brauch sech dofir also sécher net ze verstopen; mir hunn zwar keen Nobelpräis Laxness; déi formidabelst irlännesch Schrëftsteller hunn iwwregens kee Gäelescht, mä Englesch geschriwwen ... eist Lëtzebuergesch ass ower ewell uechter d’ganz Welt **als respektabelen ‚Idiom‘ bekannt ... dee mir als Haaptstéck vun eiser souveräner Eegestännegkeet ganz einfach zerguttst fir eis ewéi fir d’Generatiounen vun eise Kanner a Kandskanner versueren (a weise) sollen**.

Lidder ... an/aus der Kannerzäit

... déi ‚bäihalen‘. Mir erënnere äis zesoen alleguer un **dat eent oder anert Liddchen, dat mir als Butzerten héieren oder matsong hunn**, och deer an eiser éischer Sprooch, dem Lëtzebuergesch. Alles, wat iwwer eng Melodie an d’Käppcher eragewuscht ass, bluff iergendwéi ‚hänken‘; et guffen zesoen, **‚Ouereschlëffer‘**. Iergendwéi? Neen, dat ass **en extra interessant psycho-pädagogesch Gebitt!** Wien erënnert sech z. B. net un *„Et wor emol en Hieschen, mat enger stuppger Nieschen“* ... *„Meereenche fal vum Himmel“* ... wien d’Chance hat, Léierpersounen ze hunn, déi eng Grimmel fir Liddercher an der Schoul iwwreg haten, dee ‚kann‘ deer Liddercher nach mat 60 Joer a méi! Op d’mannst esou wichtig wéi Turnen a Molen, oder?

Vläicht gëtt dat Phenomän och **nach net genuch an d’Systematik vum Lëtzebuergesch-Léiere mat erageholl**. Material gëtt et mengerwäreg genuch: Do haten/hu mir dann emol **dee flotten ‚Zinglabumm‘** ... mat CD wann ech glift. Op d’selwecht Manéier ginn et 3 immens gefälleg Lidderbicher, vrun allem an ‚eisen‘ dräi Sproochen, si heesche **‚Papagena‘**; fir all ‚Grad‘ eent extra a mat enger Koppel CD dobäi! Herrlech! Et brauch domat keng Léierin a kee Schoulmeeschter méi selwer en Instrument ze spillen ... just op e Knäppchen ze drécken. Iwwregens och **eng Goldsaach fir Kanner, bei deenen – am duebele Sënn – d’ Lëtzebuergesch ‚net doheim‘ ass**. Dofir hei e Bild vun enger Titelsäit vun dese Bicher ... mat engem Merci fir de Kolleg Conseiller Pierre Reding an déi wonnerbar kompetent Equipe! **Wier dat net eng Rëtsch ‚Lidderserie‘ op der TV wäert?**

A wann s de net gees!

Dat ass esou deer Kauzen een, deen een **einfach net ‚eeriicht‘ an eng aner Sprooch** iwwersetze kann, do gëtt et da *lost in translation*. Iwwregens: Wat heescht dann deen ënneschte Fong vun Ausdrock ‚iwwersetzen‘? Intressant ass dat franséisch oder englescht Wuert dofir: *traduire*‘ kënt riichtewech aus dem Laténgesch; et ass en Zesummenzëie vun *trans+ducere*, wat **wuertwärtlech ‚eriwwerféiere‘** wëllt soen ... deemno net onbedéngt Wuert fir Wuert, mä dem Gedanken no.

Am Engleschen ass et vläicht e bësse méi komplizéiert ... mä et kënt alt erëm aus dem Latäin: **‚trans+ferre‘**, dat Hennescht huet als ‚Participe passé d’Form ‚latum‘ ... an da si mir bei ‚translation‘. Gewëss, dat ass e bësse ‚verwurelt‘, ower net oninteressant ... fir deen, deen sech dofir intresséiert. Op jiddwer Fall hëlleft et ower ze verstoen, datt ee keng Sprooch esou mir-näischt-dir-näischt Wuert fir Wuert an eng aner ‚iwwersetze‘ kann ... et geet drëm, e Gedanken esou no wéi méiglech ‚eriwwer‘ ze bréngen; nach laang net ëmmer einfach! Mat de Fabele vum La Fontaine, den Tintin- an Asterix-Albumen oder dem ‚Petit Prince‘ weess ech, wéi wouer dat ass.